

Ignoring mandatory rules, even large, eventually leading to destruction of the system. Whether we like it the work of civil society can exist and develop only if coherence backbone elements in a state that is provided by the relevant institutions. Deficiencies in their work can not ensure the proper functioning of the state machinery, and therefore do not contribute to the development of civil society.

The purpose of the article show the destructiveness of public policy in law enforcement and the need to bring the spread of positive incentive in it for the development of civil society in Ukraine.

If we consider the population as a collective enterprise called "state", then the regulation of relations it must comply with mandatory rules for team. And given that crime, though negative, but inherent in the phenomenon of society, those rules should apply on him.

Consequently, the management of any team, as a society by various methods, one of which is a method of stimulation, which includes incentives and castigation. Only a balanced application of the latter ranging from the training can have a positive effect, otherwise the situation gets out of control. In the case of combating crime we are in 99% of cases only see the castigation, while encouragement hardly used, with rare exceptions exemption from criminal liability.

Even work with confidential employees operating units is based, to a greater extent for fear of compromising materials than obtaining some benefit. At the same time, long practiced in the west incentives participation of citizens in exposing criminal activity, there are cases receive remuneration in the hundreds of thousands of dollars.

We believe that good citizens stimulation to actively conduct on law enforcement activity fold increase in its effectiveness. While the punishment of offenders will not have such an effect, even if identified and imposing penalties on all violators without exception, because their number compared to the good citizens always much less. One can only hope that this understanding will not only scientists, but in society as a whole, resulting in the corresponding fixing legislation.

Key words: *a society, a system, stimulate, encouragement, counteraction, criminality, a legal order, law enforcement activity, a civil society, development, a state.*

УДК 343.98.06(477)

**В.О. Гордієнко,
Я.О. Морозова**

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРИ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РАДИКАЛЬНО НАЛАШТОВАНИХ ОСІБ

У статті зроблено спробу дослідити оперативно-розшукову характеристику структури злочинної діяльності радикально налаштованих осіб. Проаналізовано дослідження, присвячені вивченню різних аспектів оперативно-розшукової характеристики злочинів та визначено, що жодний із учених не вивчав питання оперативно-розшукової характеристики структури злочинної діяльності радикально налаштованих осіб, й констатовано те, що вказана структура є частиною оперативно-розшукової характеристики та потребує уваги з боку науковців. Виокремлено основні групи радикально налаштова-

них осіб, що вчиняють злочинну діяльність. У результаті проведеного дослідження констатовано, що структура злочинної діяльності радикально налаштованих осіб на сьогодні в Україні набирає ознак організованої злочинності та характеризуються стійкими зв'язками, згуртованістю, вираженою направленістю злочинних посягань, системністю вчинення злочинів та тривалим періодом існування.

Ключові слова: *оперативно-розшукова характеристика, радикально налаштовані особи, структура злочинної діяльності.*

Постановка проблеми. У теорії оперативно-розшукової діяльності вже протягом доволі значного проміжку часу при дослідженні питання протидії будь-якому з різновидів злочинної діяльності прийнято розглядати питання оперативно-розшукової характеристики того чи іншого злочину. Це пояснюється тим, що злочинність як складне соціальне явище є предметом дослідження певної низки правових наук, тому при вивченні її видів, характеристика є предметом дослідження, зокрема, таких правових наук: кримінальне та кримінальне процесуальне право, криміналістика, кримінологія, юридична психологія, оперативно-розшукова діяльність та інші, покликаних сприяти ефективному вирішенню проблеми протидії злочинності. Кожна з вказаних наук враховує властиву їй систему понять, оцінок і категорій, дає свою характеристику злочинної події, акцентуючи увагу на найсуттєвіших рисах цього небезпечного соціального явища [1, с. 30].

Водночас, аналіз емпіричних даних свідчить про те, що переважна більшість опитаних працівників підрозділів кримінальної поліції (89,2%) вважають на сьогодні актуальною проблему протидії підрозділами карного розшуку злочинам, які вчиняють радикально налаштовані особи. Заразом, результати аналізу анкетування вказують на те, що 6,8 % респондентів зазначають, що стан протидії цього виду злочинності є високим та відповідає сьогоденним вимогам, 17,1% - ближче до високої, 32,6 % - середньою, 7,9% - не змогли висловити свою думку і 35,6 % - визначили її малоефективною. Причиною такого становища, на нашу думку, є незнання оперативно-розшукової характеристики структури злочинної діяльності радикально налаштованих осіб. Ураховуючи вказане, вважаємо доцільним дослідити питання оперативно-розшукової характеристики структури злочинної діяльності радикально налаштованих осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що на сьогодні в теорії оперативно-розшукової діяльності відсутня єдина точка зору щодо змісту та структури оперативно-розшукової характеристики. По-перше, вказаного висновку можна дійти, проаналізувавши наукові праці фахівців у сфері оперативно-розшукової діяльності, наприклад: К.В. Антонова, О.Ю. Анциферова, Б.І. Бараненка, А.М. Волощука, О.А. Гапона, Е.О. Дідоренка, О.Ф. Долженкова, А.Ф. Думка, В.П. Захарова, О.Ю. Зуева, І.П. Козаченка, Л.А. Мазур, Я.О. Морозової, С.І. Ніколаюка, М.С. Остапчука, В.Л. Ортинського, В.Д. Пчолкіна, М.В. Стацка,

В.С. Тарасенка, Р.А. Халілева, К.В. Шахової, М.Л. Шелухіна, В.В. Шендрика. Водночас, безумовно, серед науковців існують спільні тенденції щодо включення того чи іншого елементу до оперативно-розшукової характеристики, оскільки науковий консенсус чітко відстежується в тому, що, поперше, оперативно-розшукова характеристика майже всіма науковцями та практиками розглядається як інформація про типові ознаки злочину. Побіжно вчені припускають, що оперативно-розшукова характеристика може описувати злочин з точок зору різних наук, тобто кримінального права, криміналістики, кримінології, психології, соціології, навіть економіки. Разом з цим, оперативно-розшукова характеристика повинна мати цільову спрямованість, а саме використовуватися для реалізації завдань оперативно-розшукової діяльності, що слугуватиме успішному розв'язанню оперативно-тактичних завдань [2, с. 49]. Тому здебільшого в теорії оперативно-розшукової діяльності при розгляді оперативно-розшукової характеристики того чи іншого злочину досліджують сукупність таких ознак як з'ясування особливостей кримінально-правової характеристики, типового місця, часу та способу вчинення злочину, визначення характерних ознак потерпілої сторони, об'єкта посягання та, безсумнівно, визначення усіх ознак суб'єкта злочинної діяльності. Ураховуючи вказане, а також те, що жодним з учених не вивчалось питання оперативно-розшукової характеристики структури злочинної діяльності радикально налаштованих осіб, можна дійти висновку, що вказана структура є частиною оперативно-розшукової характеристики та потребує уваги з боку науковців.

Формування цілей. Метою статті є визначення оперативно-розшукової характеристики структури злочинної діяльності радикально налаштованих осіб.

Виклад основного матеріалу. Не відходячи від загальноновизнаної практики фахівців у сфері оперативно-розшукової діяльності, перш за все зазначимо, що результати аналізу емпіричного матеріалу свідчать про те, що найбільш розповсюдженими злочинами, які вчиняють радикально налаштовані особи є такі: крадіжки (20,9%); грабежі (23,9%); розбої (18,4%); вимагання (11,2%); шахрайство (14,5%); придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом (10,8 %). Одразу ж постає питання: «Хто є суб'єктом злочинів, що вчиняють радикально налаштовані особи?». Отримати відповідь можливо двома шляхами: проаналізувавши чинне законодавство та проаналізувавши емпіричний матеріал.

Оже, чинним кримінальним законодавством України визначено, що суб'єктом злочинів, передбачених ст.ст. 185–187, 189 КК, може бути фізична осудна особа, яка досягла 14-річного віку, а злочинів, передбачених статтями 190, 198 КК, – осудна особа, котра досягла 16-річного віку [3]. Заразом, слід зауважити, що практичні працівники під час протидії злочинам проти власності, що вчиняються радикально налаштованими особами, стикаються з таким фактом, що в третині випадків до складу ради-

кально налаштованих груп та організацій входять неповнолітні особи, які на момент вчинення злочину проти власності не досягли віку кримінальної відповідальності, та у зв'язку з чим не притягуються до відповідальності. Ураховуючи вказане, можна резюмувати, що працівники правоохоронних органів обов'язково мають пам'ятати про те, що хоча в окремих випадках до злочинних груп радикально налаштованих осіб і входять особи молодше 14-16 років, які не є суб'єктом злочинної діяльності, однак є необхідність додаткової правової кваліфікації за ст. 304 КК України «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність».

У свою чергу, результати аналізу емпіричного матеріалу свідчать про те, що злочини проти власності, які скоюються радикально налаштованими особами, у 89,6 % випадків вчинюються організованими групами, членів яких умовно можна розподілити так:

1. Замовник – у більшості випадків фізична особа, яка має високі розумові здібності, належний рівень достатку та наявність корумпованих зв'язків серед органів державної влади. Характерним для вказаної категорії осіб є те, що вони можуть звертатися до радикальних угруповань за протизаконними «послугами» з двох причин:

- особа поділяє радикальні погляди радикального угруповання та бажає шляхом вчинення злочинів проти власності відносно осіб, підприємств, організацій різної форми власності у зв'язку із наявністю у керівника/керівного складу/працівників відмінних поглядів змінити їх світобачення на власне;

- для досягнення власних корисливих мотивів, використовуючи радикально налаштованих осіб «в темну» (наприклад, прикриваючись гучними лозунгами тощо) та пропонуючи останнім матеріальну чи іншу винагороду.

До названої групи можна віднести такі категорії населення:

- політичні діячі;
- релігійні діячі;
- заможні бізнесмени;
- діячі спорту;
- резиденти інших держав.

Зауважимо, що головною метою осіб-замовників при вчиненні злочинів проти власності радикально налаштованими особами є задоволення особистих потреб будь-якими методами, оскільки в 78,9 % замовникам притаманна така риса характеру як «спотворене почуття власної класової переваги».

2. Організатор – фізична особа, яка характеризується такими рисами характеру як азартність, жадібність, комунікабельність, наявністю організаторських здібностей та здібностей маніпулювати й підпорядковувати собі інших осіб. Завданням такого суб'єкта радикально налаштованих груп та організацій злочинного спрямування є організація радикально-злочинним угрупованням вчинення злочинів проти власності, реалізація

та контроль за перебігом злочину, одержання грошової винагороди від злочинної діяльності. Аналіз емпіричного матеріалу свідчить, що характерними ознаками цих осіб є високі розумові здібності, жорсткість, спеціальні навички та знання психології поведінки підлеглих, розвинене почуття винахідливості, хитрості, орієнтування в ситуації. Водночас зазначаємо, що хоча більшість ніж дві третини осіб, які є організаторами, були раніше засудженими, характерно однак те, що лише 3-5% з них зловживають наркотичними або алкогольними речовинами.

Аналіз емпіричного матеріалу вказує на те, що цій групі осіб притаманні такі ж риси, які визначені О.Ю. Анциферовим у дисертаційному дослідженні щодо питання протидії підрозділами карного розшуку злочинам проти власності, що вчиняються в районі проведення АТО. Так, учений визначив, що категоріям осіб «лідери/організатори» злочинної діяльності на території проведення АТО здебільшого притаманні такі риси:

- особи у віці від 35 до 45 років і старші;
- мають значний злочинний досвід і «авторитет» серед злочинного елементу, відповідний рівень кваліфікації та злочинну спеціалізацію (крадіжки, грабежі, розбої тощо);
- неодружені – 52 % або розлучені – 43 %;
- здійснюють роль організаторів та консультантів організованих злочинних груп, надаючи інформацію про можливі місця вчинення злочинів (розбоїв, крадіжок з приміщень тощо), навчаючи безпосередніх учасників злочину прийомам і методам його вчинення;
- матеріально забезпечені;
- мають зв'язки з місцевими органами виконавчої влади;
- отримують більшу частину доходів від злочинної діяльності та вирішують питання щодо організації незаконної винагороди особам, зокрема й корумпованим працівникам правоохоронних органів та виконавчої влади, з метою забезпечення «прикриття» злочинної діяльності [4,с. 76].

Зауважимо, що у випадку вчинення злочинів проти власності радикально налаштованими особами не тільки на території АТО до вказаної групи осіб також відносяться такі версти населення як: колишні військово-службовці; колишні працівники правоохоронних органів; спортсмени, які на власну думку «заслужують кращого життя»; політичні діячі.

Водночас, урахувавши, що радикально налаштовані злочинні групи та організації за своєю сутністю зазвичай мають досить закриту від сторонніх структуру й звичайні виконавці злочинів не розуміють, хто є замовником, тому відомі випадки, коли замовник і організатор це одна і та ж особа, яка і є ініціатором злочинної діяльності. Як свідчить аналіз практичної діяльності, вказане стає можливим через те, що особа замовника або організатора спеціально вигадує перед членами угруповання наявність іншої особи-замовника для того, щоб, по-перше, відвести від себе додаткову підозру в маніпулюванні членами групи/організації з власних корисливих мотивів, а не заради спільних «радикальних» поглядів; по-

друге, щоб не ділити злочинно нажите майно в «справедливих» пропорціях, а віддавати лише частину винагороди, тобто те, що залишилося після вигаданого замовника.

3. Виконавці – особи, які за отримання грошової винагороди та задоволення власних радикальних світобачень вчиняють злочини корисливої спрямованості, об'єктом яких є майно громадян, юридичних або державних установ.

Аналіз емпіричних матеріалів свідчить про те, що можливо розподілити виконавців на дві підгрупи, загальними рисами яких є:

- наявність судимості;
- зловживання спиртними або наркотичними речовинами;
- притаманність таких рис характеру як асоціальність, безлюдність, зневага до суспільства та «канонів» життя суспільства.

Водночас, до першої групи можна також віднести низький рівень освіти та розумових здібностей, оскільки такі особи за моральними якостями легко піддаються впливу та вчиняють злочини насамперед заради задоволення власних радикальних світобачень.

Що ж стосується членів другої підгрупи, то відзначимо, що осіб, які до неї входять, можна охарактеризувати як осіб, які мають розумові здібності на середньому рівні, наділені такими рисами характеру як хитрість, жадібність, тобто вказані особи здебільшого прикриваються радикальними гаслами та відповідним світоглядом заради власної користі.

Разом з цим, емпіричні дані свідчать, що виконавцями здебільшого є колишні військовослужбовці та особи, які виконували обов'язки щодо забезпечення правоохоронної функції держави на території проведення АТО, особи, які перебували на території проведення АТО або інших масових заворушень через політичні мотиви як волонтери; раніше засуджені особи за вчинення корисливо-насильницьких злочинів; колишні або діючі члени добровольчих батальйонів; особи, які раніше входили або входять до числа терористичних, бандитських формувань, а особливо їх близькі родичі та друзі.

Однак слід враховувати, що залежно від мотиву радикального налаштування осіб (релігійно-радикально налаштовані особи; політично-радикально налаштовані особи; спортивно-радикально налаштовані особи; етнічно-радикально налаштовані особи; радикально налаштовані особи відносно сексуальних меншинств; ідеологічно-радикально налаштовані особи), які вчиняють злочини, може змінюватися у кількісно-складовій частині суб'єктивний склад злочинних груп та організації радикально налаштованих осіб.

Зауважимо, що організованим злочинним групам радикально налаштованих осіб, які вчиняють злочини проти власності, притаманні всі «класичні» характеристики: ознаки організованості (стійкі зв'язки), згуртованість, виражена направленість злочинних посягань, системність вчинення злочинів та тривалий період існування. Не можливо однозначно охарактеризувати вказані групи як такі, що складаються із «зłodіїв-

професіоналів» (навички та методи злочинної діяльності яких відточені до автоматизму), оскільки в більшості випадків вчинення злочинів проти власності радикально налаштованими особами, їхні дії характеризуються безжалісністю, антисуспільною поведінкою, вираженням явної неповаги до звичаїв норм та моралі. Також характерним є те, що діяльність таких груп та організацій здебільшого спланована «нашвидкоруч», спонтанно, без пророблених, обдуманих деталей, однак майже завжди із використанням вогнепальної чи холодної зброї, вибухових речовин і засобів маскування обличчя. Головною метою вчинення злочинної діяльності таких радикально налаштованих груп/організацій є прагнення отримання матеріальної винагороди та швидких заробітків великих сум грошей.

Висновок. Аналізуючи наведене та результати аналізу емпіричних матеріалів, можна резюмувати, що вчинення злочинів радикально налаштованими особами на сьогодні в Україні набирає ознак організованої злочинності, які характеризуються стійкими зв'язками, згуртованістю, вираженою направленістю злочинних посягань, системністю вчинення злочинів і тривалим періодом існування. Вказане призводить до того, що питання оперативно-розшукової протидії таким видам злочинності має постійно вивчатись як з боку науковців, так і практичних працівників.

Використані джерела:

1. Ермолович В.Ф. Состояние и основные направления исследования проблемы криминалистической характеристики преступлений / В.Ф. Ермолович // Проблемы повышения эффективности первоначального этапа расследования преступлений : сб. науч. трудов. – Мн., 1999. – С. 30–36.
2. Оперативно-розшукові аспекти виявлення осіб, які вчинили тяжкі і особливо тяжкі злочини в минулі роки : монографія / Я.О. Морозова, М.А. Погорецький., М.В. Стацак, В.В. Шендрик. – Київ: ДП «Розвиток», 2012. – 186 с.
3. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III; поточна редакція на підставі Закону України від 14 травня 2013 р. № 228 -VII) [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – Ст. 920. – Режим доступу до журн.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Загол. з екрана.
4. Анциферов О.Ю. Оперативно-розшукова протидія підрозділами карного розшуку злочинам проти власності у районі проведення антитерористичної операції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О.Ю. Анциферов. – Харків, 2015. – 20 с.

Гордиенко В.А., Морозова Я.А. Оперативно-розыскная характеристика структуры преступной деятельности радикально настроенных лиц

В статье сделана попытка исследовать оперативно-розыскную характеристику структуры преступной деятельности радикально настроенных лиц.

Проанализированы исследования, посвященные изучению различных аспектов оперативно-розыскной характеристики преступлений и определено, что никто из ученых не изучал вопрос оперативно-розыскной характеристики структуры преступной деятельности радикально настроенных лиц, и констатировано, что указанная структура является частью оперативно-розыскной характеристики и требует внимания со стороны ученых. В статье выделены основные группы радикально настроенных лиц, совершающих преступную деятельность. В результате проведенного исследования констатировано, что структура преступной деятельности радикально настроенных лиц на сегодня в Украине приобретает признаки организованной преступности и характеризуется устойчивыми связями, сплоченностью, выраженной направленностью преступных посягательств, системностью совершения преступлений и длительным периодом существования.

Ключевые слова: *оперативно-розыскная характеристика, радикально настроенные лица, структура преступной деятельности.*

Hordiyenko V.A, Morozova Y.O. Operational-investigative characteristic patterns of criminal activity of radical people

The article attempts to explore the characteristics of the operational-search patterns of criminal activity of radical people. The analysis of empirical data the authors stated that the status of combating crimes committed radical individuals today is in poor condition and determined that specified, per all, including due to the ignorance operatives of operative-investigative characteristic structure crime radical people. The article, on the one hand, analysis of studies examining different aspects of operational characteristics of crimes and determined that none of the scientists have not studied the issue of operational characteristics of the structure of criminal activities radical parties, and stated that the above structure is part of the Operational Investigation characteristics and needs attention from researchers. Second, the analysis of the applicable national law determined criminal entity signs of criminal activity among radical parties. Thirdly, the author analyzes the empirical material and, as a result of the research, the article author, singled out the main radical group of people who commit criminal activities; given the author's classification categories of members of radical groups of persons who commit criminal activities, including the observed typical composition of these groups - the customer, organizer, performers and manuals; defined the characteristics of radical individuals who commit crimes; stated that radical crime groups and organizations by their nature, tend to have a fairly closed from prying structure and common perpetrators do not understand who the customer or organizer. It is characteristic that the activities of such groups and organizations mainly planned to spontaneously, without elaborations, deliberate details, but almost always using firearms or knives, explosives and means of masking the face. The main purpose of committing criminal activities of radical groups / organizations are striving to obtain material compensation and fast earning large sums of money. The study stated that the structure of the criminal activities of radical people today in Ukraine

is gaining characteristics of organized crime and are characterized by stable bonds, solidarity, expressed orientation crimes, crimes systemic and long-term existence.

Key words: *operational-investigative response, radical person, the structure of criminal activity.*

УДК 343.98.06(477)

М.В. Зубов

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОЧЕРГОВИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ТА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗШУКУ БЕЗВІСНО ВІДСУТНІХ ОСІБ

У статті розглянуто питання проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у процесі розшуку безвісно відсутніх осіб. Виокремлено ряд слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, які є першочерговими при розшуку безвісно відсутньої особи. У результаті проведеного дослідження визначено організаційно-тактичні особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій підрозділами кримінальної поліції з метою розшуку безвісно відсутніх осіб.

Ключові слова: *слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії, розшук, безвісно відсутня особа.*

Постановка проблеми. Результати аналізу емпіричного матеріалу свідчать про те, що кількість безвісно відсутніх осіб у нашій країні з кожним роком зростає. Водночас, учені, практики та правозахисники занепокоєні тим фактом, що зростає саме кількість безвісно відсутніх осіб, які залишаються не розшуканими навіть після проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Заразом, практичні працівники вказують, що відсоток ефективного розшуку безвісно відсутньої особи збільшується лише у випадку, коли з моменту зникнення її до початку розшуку минуло якомога менше часу й одразу було проведено повний комплекс необхідних першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Саме тому вважаємо доцільним розглянути питання проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій з метою розшуку безвісно відсутніх осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ученими в різних галузях права (криміналістики, кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності) було проведено дослідження питання розшуку безвісно відсутніх осіб, серед яких підґрунтям нашої статті є праці Ю.П. Аленіна, В.П. Бахіна, В.Д. Берназа, Р.С. Белкіна, Б.Е. Богданова, Д.В.Бойчука, В.І.Галагана, В.Г. Гончаренка, В.Я. Горбачевського, Ю.М. Грошевого, О.М. Джужі, А.Я. Дубинського, В.П. Захарова, В.А. Журавля, А.В. Іщенка, О.В. Капліної, Н.С. Карпова, А.М. Кислого, І.П. Козаченка, В.О. Коновало-